

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സീതാലക്ഷ്മണസഹിതേന ശ്രീരാമേണ സസ്ത്രിഗണസ്യ
രാജ്ഞഃ പാർശ്വം ഗത്വാ വനവാസായാനുജ്ഞായാഃ പ്രാർഥനം
രാജ്ഞഃ ശോകോ മുർച്ഛാ ച ശ്രീരാമേണ തസ്യ സാന്ത്വനം
ശ്രീരാമമുരസാസ്ത്രിഷ്യ രാജ്ഞാ ഭൂയോ വിസംജ്ഞതാ ച

തതഃ കമലപത്രാക്ഷഃ

ശ്യാമോ നിരുപമോ മഹാൻ |

ഉവാച രാമസ്തം സുതം

പിതൃരാഖ്യാഹി മാമിതി || 2.34.1 ||

സ രാമപ്രേഷിതഃ ക്ഷിപ്രം

സന്താപകലുഷേന്ദ്രിയം |

പ്രവിശ്യ നൃപതിം സൂതോ

നിഃശ്വസന്തം ദദർശ ഹ || 2.34.2 ||

ഉപരക്തമിവാദിത്യം

ഭസ്മച്ഛന്നമിവാനലം |

തടാകമിവ നിസ്തോയ -

മപശ്യജ്ജഗതീപതിം || 2.34.3 ||

ആബോധ്യ ച മഹാപ്രാജ്ഞഃ

പരമാകുലചേതനം |

രാമമേവാനുശോചന്തം

സുതഃ പ്രാഞ്ജലിരബ്രവീത് || 2.34.4 ||

തം വർധയിത്യാ രാജാനം

പൂർവം സുതോ ജയാശിഷാ |

ഭയവിക്ലവയാ വാചാ

മന്ദയാ ശ്ലക്ഷ്ണയാബ്രവീത് || 2.34.5 ||

അയം സ പുരുഷവ്യാഘ്രോ

ദ്വാരി തിഷ്ഠതി തേ സുതഃ |

ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ ധനം ദത്തത്യാ

സർവം ചൈവോപജീവിനാം || 2.34.6 ||

സ ത്യാം പശ്യതു ഭദ്രം തേ

രാമഃ സത്യപരാക്രമഃ |

സർവാനു സുഹൃദ ആപൃച്ഛ്യ

ത്യാം ഹീദാനീം ദിദ്യക്ഷതേ || 2.34.7 ||

ഗമിഷ്യതി മഹാരൺയം

തം പശ്യ ജഗതീപതേ |

വൃതം രാജഗുണൈഃ സർവൈ -

രാദിത്യമിവ രശ്മിഭിഃ || 2.34.8 ||

സ സത്യവാക്യോ ധർമാത്മാ

ഗാഭീർയാത് സാഗരോപമഃ |

ആകാശ ഇവ നിഷ്പങ്കോ

നരേന്ദ്രഃ പ്രത്യുവാച തം || 2.34.9 ||

സുമന്ത്രാനയ മേ ദാരാൻ
 യേ കേചിദിഹ മാമകാഃ |
 ദാരൈഃ പരിവൃതഃ സർവൈ -
 ര്ദ്രഷ്ടുമിച്ഛാമി രാഘവം || 2.34.10 ||

സോഽന്തഃപുരമതീത്യൈവ
 സ്ത്രിയസ്താ വാക്യമബ്രവീത് |
 ആര്യോ ഹ്യയതി വോ രാജാ
 ഗമ്യതാം തത്ര മാ ചിരം || 2.34.11 ||

ഏവമുക്താഃ സ്ത്രിയഃ സർവാഃ
 സുമന്ത്രേണ നൃപാജ്ഞയാ |
 പ്രചക്രമുസ്തദ് ഭവനം
 ഭർതൂരാജ്ഞായ ശാസനം || 2.34.12 ||

അർധസപ്തശതാസ്തത്ര
 പ്രമദാസ്താമലോചനാഃ |
 കൗസൽയാം പരിവാർയാഥ
 ശന്നൈർജഗ്മുർധൃതവ്രതാഃ || 2.34.13 ||

ആഗതേഷു ച ദാരേഷു
 സമവേഷ്യ മഹീപതിഃ |
 ഉവാച രാജാ തം സൂതം
 സുമന്ത്രാനയ മേ സൂതം || 2.34.14 ||

സ സൂതോ രാമമാദായ
 ലക്ഷ്മണം മൈഥിലീം തഥാ |
 ജഗാമാഭിമുഖസ്തുർണ്ണം
 സകാശം ജഗതീപതേഃ || 2.34.15 ||

സ രാജാ പുത്രമായാന്നം

ദൃഷ്ട്വാ ചാരാത് കൃതാഞ്ജലിം |

ഉത്പപാതാസനാത് തൂർണ -

മാർതഃ സ്ത്രീജനസംവൃതഃ || 2.34.16 ||

സോഭിദുദ്രാവ വേഗേന

രാമം ദൃഷ്ട്വാ വിശാമ്പതിഃ |

തമസമ്പ്രാപ്യ ദുഃഖാർതഃ

പപാത ഭൂവി മുർച്ഛിതഃ || 2.34.17 ||

തം രാമോദ്യുപതത് ക്ഷിപ്രം

ലക്ഷ്മണശ്ച മഹാരഥഃ |

വിസംജ്ഞമിവ ദുഃഖേന

സശോകം നൃപതിം തഥാ || 2.34.18 ||

സ്ത്രീസഹസ്രനിനാദശ്ച

സഞ്ജ്ഞേത രാജവേഷ്മനി |

ഹാ ഹാ രാമേതി സഹസാ

ഭൂഷണധ്വനിമിശ്രിതഃ || 2.34.19 ||

തം പരിഷ്വജ്യ ബാഹുഭ്യാം

താവുഭൗ രാമലക്ഷ്മണൗ |

പര്യങ്കേ സീതയാ സാർധം

രുദന്തഃ സമവേശയൻ || 2.34.20 ||

അഥ രാമോ മുഹൂർതസ്യ

ലബ്ധസംജ്ഞം മഹീപതിം |

ഉവാച പ്രാഞ്ജലിർബാഷ്പ -

ശോകാർണവപരിപ്ലുതം || 2.34.21 ||

ആപൃച്ഛേ ത്വാം മഹാരാജ
 സർവേഷാമീശ്വരോസി നഃ |
 പ്രസ്ഥിതം ദണ്ഡകാരണ്യം
 പശ്യ ത്വം കുശലേന മാം || 2.34.22 ||

ലക്ഷ്മണം ചാനുജാനീഹി
 സീതാ ചാൻവേതു മാം വനം |
 കാരണൈർബഹുഭിസ്തഥൈ -
 ര്വാർയമാണൗ ന ചേഷ്ടതഃ || 2.34.23 ||

അനുജാനീഹി സർവാൻ നഃ
 ശോകമുത്സൃജ്യ മാനദ |
 ലക്ഷ്മണം മാം ച സീതാം ച
 പ്രജാപതിരിവാത്മജാൻ || 2.34.24 ||

പ്രതീക്ഷമാണമവ്യഗ്ര -
 മനുജന്താം ജഗതീപതേഃ |
 ഉവാച രാജാ സന്ദ്രവക്ഷ്യ
 വനവാസായ രാഘവം || 2.34.25 ||

അഹം രാഘവ കൈകേയോ
 വരദാനേന മോഹിതഃ |
 അയോധ്യായാം ത്വമേവാദ്യ
 ഭവ രാജാ നിഗൃഹ്യ മാം || 2.34.26 ||

ഏവമുക്തോ നൃപതിനാ
 രാമോ ധർമഭൃതാം വരഃ |
 പ്രത്യുവാചാഞ്ജലിം കൃത്വാ
 പിതരം വാക്യകോവിദഃ || 2.34.27 ||

ഭവാൻ വർഷസഹസ്രായ
 പൃഥിവ്യാ നൃപതേ പതിഃ |
 അഹം ത്വരണയേ വത്സ്യാമി
 ന മേ രാജ്യസ്യ കാങ്ക്ഷിതാ || 2.34.28 ||

നവ പഞ്ച ച വർഷാണി
 വനവാസേ വിഹൃത്യ തേ |
 പുനഃ പാദൗ ഗ്രഹീഷ്യാമി
 പ്രതിജ്ഞാന്തേ നരാധിപ || 2.34.29 ||

രുദന്നാർതഃ പ്രിയം പുത്രം
 സത്യപാശേന സംയുതഃ |
 കൈകേയോ ചോദ്യമാനസ്തു
 മിഥോ രാജാ തമബ്രവീത് || 2.34.30 ||

ശ്രേയസേ വൃദ്ധയേ താത
 പുനരാഗമനായ ച |
 ഗച്ഛസ്യാരിഷ്ടമവ്യഗ്രഃ
 പന്മാനമകുതോഭയം || 2.34.31 ||

ന ഹി സത്യാത്മനസ്താത
 ധർമാഭിമനസസ്തവ |
 സന്നിവർതയിതും ബുദ്ധിഃ
 ശക്യതേ രഘുനന്ദന || 2.34.32 ||

അദ്യ ത്വിദാനീം രജനീം
 പുത്ര മാ ഗച്ഛ സർവഥാ |
 ഏകാഹം ദർശനേനാപി
 സാധു താവച്ചരാമ്യഹം || 2.34.33 ||

മാതരം മാം ച സമ്പശ്യൻ
 വസേമാമദ്യ ശർവരീം |
 തർപിതഃ സർവകാമൈസ്ത്വം
 ശ്വഃ കാൽയേ സാധയിഷ്യസി || 2.34.34 ||

ദുഷ്കരം ക്രിയതേ പുത്ര
 സർവമാ രാഘവ പ്രിയ |
 ത്വയാ ഹി മത്പ്രിയാർഥം തു
 വനമേവമുപാശ്രിതം || 2.34.35 ||

ന ചൈതന്മേ പ്രിയം പുത്ര
 ശപേ സത്യേന രാഘവ |
 ഛന്നയാ ചലിതസ്ത്വസ്മി
 സ്ത്രിയാ ഭസ്മാഗ്നികൽപയാ || 2.34.36 ||

വഞ്ചനാ യാ തു ലബ്ധാ മേ
 താം ത്വം നിസ്തർതുമിച്ഛസി |
 അനയാ വൃത്തസാദിൻയാ
 കൈകേയ്യാഭിപ്രചോദിതഃ || 2.34.37 ||

ന ചൈതദാശ്ചര്യതമം
 യത് ത്വം ജ്യേഷ്ഠഃ സുതോ മമ |
 അപാനൃതകഥം പുത്ര
 പിതരം കർതുമിച്ഛസി || 2.34.38 ||

അഥ രാമസ്തദാ ശ്രുത്വാ
 പിതൃരാർതസ്യ ഭാഷിതം |
 ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രോ
 ദീനോ വചനമബ്രവീത് || 2.34.39 ||

പ്രാപ്ത്യാമി യാനദ്യ ഗുണാൻ

കോ മേ ശ്വസ്താൻ പ്രദാസ്യതി |

അപക്രമണമേവാതഃ

സർവകാമൈരഹം വൃണേ || 2.34.40 ||

ഇയം സരാഷ്ട്രാ സജനാ

ധനധാന്യസമാകുലാ |

മയാ വിസൃഷ്ടാ വസുധാ

ഭരതായ പ്രദീയതാം || 2.34.41 ||

വനവാസകൃതാ ബുദ്ധി -

ർന്ന ച മേദ്യ ചലിഷ്യതി |

യസ്തു യുദ്ധേ വരോ ദത്തഃ

കൈകേയൈ വരദ ത്വയാ || 2.34.42 ||

ദീയതാം നിഖിലേനൈവ

സത്യസ്ത്വം ഭവ പാർഥിവ |

അഹം നിദേശം ഭവതോ

യഥോക്തമനുപാലയൻ || 2.34.43 ||

ചതുർദശ സമാ വത്സ്യ

വനേ വനചരൈഃ സഹ |

മാ വിമർശോ വസുമതീ

ഭരതായ പ്രദീയതാം || 2.34.44 ||

നഹി മേ കാങ്ക്ഷിതം രാജ്യം

സുഖമാത്മനി വാ പ്രിയം |

യഥാനിദേശം കർതും വൈ

തവൈവ രഘുനന്ദന || 2.34.45 ||

അപഗച്ഛതു തേ ദുഃഖം
 മാ ഭൂർബാഷ്പപരിപ്ലുതഃ |
 നഹി ക്ഷുഭ്യതി ദുർധർഷഃ
 സമുദ്രഃ സരിതാം പതിഃ || 2.34.46 ||

നൈവാഹം രാജ്യമിച്ഛാമി
 ന സുഖം ന ച മേദിനീം |
 നൈവ സർവാനിമാൻ കാമാൻ
 ന സ്വർഗം ന ച ജീവിതും || 2.34.47 ||

ത്യാമഹം സത്യമിച്ഛാമി
 നാനൃതം പുരുഷർഷഭ |
 പ്രത്യക്ഷം തവ സത്യേന
 സുകൃതേന ച തേ ശപേ || 2.34.48 ||

ന ച ശക്യം മയാ താത
 സ്ഥാതും ക്ഷണമപി പ്രഭോ |
 സ ശോകം ധാരയന്വേമം
 നഹി മേഘ്സ്തി വിപര്യയഃ || 2.34.49 ||

അർഥിതോ ഹൃസ്വി കൈകേയോ
 വനം ഗച്ഛേതി രഘവ |
 മയാ ചോക്തം വ്രജാമീതി
 തത്സത്യമനുപാലയേ || 2.34.50 ||

മാ ചോത്കംഠാം കൃമാ ദേവ
 വനേ രംസ്യാമഹേ വയം |
 പ്രശാന്തഹരിണാകീർണേ
 നാനാശകുനിനാദിതേ || 2.34.51 ||

പിതാ ഹി ദൈവതം താത
 ദേവതാനാമപി സ്മൃതം |
 തസ്മാദ് ദൈവതമിത്യേവ
 കരിഷ്യാമി പിതൂർവചഃ || 2.34.52 ||

ചതുർദശസു വർഷേഷു
 ഗതേഷു നൃപസത്തമ |
 പുനർദ്രക്ഷ്യസി മാം പ്രാപ്തം
 സന്താപോഽയം വിമുച്യതാം || 2.34.53 ||

യേന സംസ്തംഭനീയോഽയം
 സർവോ ബാഷ്പകലോ ജനഃ |
 സ ത്വം പുരുഷശാർദൂല
 കിമർഥം വിക്രിയാം ഗതഃ || 2.34.54 ||

പുരം ച രാഷ്ട്രം ച മഹീ ച കേവലാ
 മയാ വിസൃഷ്ടാ ഭരതായ ദീയതാം |
 അഹം നിദേശം ഭവതോഽനുപാലയൻ
 വനം ഗമിഷ്യാമി ചിരായ സേവിതും || 2.34.55 ||

മയാ വിസൃഷ്ടാം ഭരതോ മഹീമിമാം
 സശൈലഖണ്ഡാം സപുരോപകാനനാം |
 ശിവാസു സീമാസ്വനുശാസ്തു കേവലം
 ത്വയാ യദുക്തം നൃപതേ തഥാസ്തു തത് || 2.34.56 ||

ന മേ തഥാ പാർഥിവ ധീയതേ മനോ
 മഹത്സു കാമേഷു ന ചാത്മനഃ പ്രിയേ |
 യഥാ നിദേശേ തവ ശിഷ്ടസമ്മതേ
 വ്യപൈതു ദുഃഖം തവ മത്കൃത്യേനൗ || 2.34.57 ||

തദദ്യ നൈവാനഘ രാജ്യമവ്യയം

ന സർവകാമാൻ വസുധാം ന മൈമിലീം |

ന ചിന്തിതം ത്വാമന്യതേന യോജയൻ

വൃണീയ സത്യം വ്രതമസ്തു തേ തഥാ || 2.34.58 ||

ഫലാനി മൂലാനി ച ഭക്ഷയൻ വനേ

ഗിരീംശ്ച പശ്യൻ സരിതഃ സരാംസി ച |

വനം പ്രവിശ്യേവ വിചിത്രപാദപം

സുഖീ ഭവിഷ്യാമി തവാസ്തു നിർവൃതിഃ || 2.34.59 ||

ഏവം സ രാജാ വ്യസനാഭിപന്ന -

സ്താപേന ദുഃഖേന ച പീഡ്യമാനഃ |

ആലിംഗ്യ പുത്രം സുവിനഷ്ടസംജ്ഞതാ

ഭൂമിം ഗതോ നൈവ ചിചേഷ്ട കിഞ്ചിത് || 2.34.60 ||

ദേവ്യഃ സമസ്താ രുരുദുഃ സമേതാ -

സ്താം വർജയിത്വാ നരദേവപത്നീം |

രുദൻ സുമന്ത്രോഽപി ജഗാമ മുർച്ഛാം

ഹാഹാകൃതം തത്ര ബഭൂവ സർവം || 2.34.61 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ

അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ||